

FAHAMU KUHUSU UKATILI WA KIJINSIA

Shirika la Wanawake Katika Sheria na Maendeleo Barani Afrika
(WiLDAF)
S. L. P 76215
DAR ES ES SALAAM

Shukrani	
Historia fupi ya Shirika a WILDAF	
Muundo wa Kijarida	
1.0. UKATILI WA KIJINSIA	
1.1 Vyanzo vya Ukatili wa Kijinsia	
1.2 Sehemu ambapo ukatili wa kijinsia unaweza kutokea..	
1.3 Watu wanaoweza kufanya ukatili wa kijinsia	
2.0 AINA ZA UKATILI WA KIJINSIA	
1. Ukatili wa kimwili	
2. Ukatili wa Kisaikolojia	
3. Ukatili wa kingono ;	
4. Ukatili wa kiuchumi	
2.1. Mzunguko wa Ukatili katika Maisha ya Mwanamke	
3.0 ATHARI ZA UKATILI WA KIJINSIA	
3.1 Kisaikolojia	
3.2 Kimwili	
3.3 Kiuchumi	
3.4 Kingono	
4.0. SEHEMU ZA KUPATA MSAADA WA HARAKA KWA WAHANGA WA UKATILI WA KIJINSIA	
5.0. HATUA MBALIMBALI ZINAZOHITAJIKA KATIKA KUTOKOMEZA UKATILI WA KIJINSIA	

SHUKRANI

Shirika la WiLDAF linapenda kutoa shukrani kwa watu wote walioshiriki katika kuandaa kijarida hiki cha Ukatili wa Kijinsia. Aidha shirika linatoa shukrani za dhati kwa kamati ya wahariri kwa kazi yao nzuri walioifanya.

Aidha, mchango, mwongozo na jitihada nyingi zilizofanywa na wafanyakazi wa WiLDAF katika kuandaa, kuhakiki na kupitia kijarida hiki hazina budi kupongezwa.

Mwisho kabisa WiLDAF inapenda kutoa shukrani za kipekee kwa wafadhili wake wafuatao: Shirika la Msaada la Ireland, Mfuko wa Idadi ya Watu wa Umoja wa Mataifa, Shirika la Maendeleo la Kimataifa la Kanada na Shirika la Msaada wa Kanisa la Watu wa Norway; kwa msaada wao mkubwa walioutoa katika kufadhili mradi wa Kupambana na Ukatili wa Kijinsia.

UTANGULIZI

Historia fupi ya Shirika la WiLDAF

Shirika la Wanawake katika Sheria na Maendeleo Barani Afrika (WiLDAF), ni mtandao wa mashirika na watu binafsi katika Bara la Afrika ambao unafanya kazi za kupigania haki za wanawake, kujitolea kukuza na kuimarisha mikakati inayounganisha sheria na maendeleo ili kuongeza ushiriki na ushawishi wa wanawake katika ngazi za kijamii, kitaifa na kimataifa.

WiLDAF ilisajiliwa nchini Tanzania mnamo mwaka 1997 chini ya Sheria ya Makampuni Sura ya 212 kama Shirika lisilo la kiserikali, kisiasa na lisilo jiendesha kwa faida.

Mojawapo ya mikakati itumikayo ili kufikia malengo ya shirika la WiLDAF ni kuwajengea uwezo wanachama katika mtandao wake. Uwezo huo hujengwa kupitia programu mbalimbali za mafunzo kwa kutumia mbinu shirikishi pamoja na kutoa elimu na mafunzo kwa wanachama.

Ufahamu kuhusu kijarida cha ukatili wa kijinsia:

Kijarida hiki kimetengenezwa kwa ajili ya wadau wa kupambana na ukatili wa kijinsia ili waweze kuelewa zaidi juu ya ukatili wa kijinsia, aina zake na athari zake katika jamii. Aidha kijarida hiki kitawasaidia wadau wa kupiga vita ukatili wa kijinsia pamoja na wahanga wa ukatili wa kijinsia kupata uelewa wa mbinu sahihi katika kushughulikia masuala ya ukatili na viashiria vingine vinavyofanana ili kuweza kufuatilia na kuwezesha kupata haki kwa haraka.

MUUNDO WA KIJARIDA

Muundo wa kijarida hiki umebuniwa na watetezi wa haki za wanawake dhidi ya ukatili wa kijinsia ili kuweka wazi wajibu wa kuzuia na kupambana na ukatili wa kijinsia kwa kutoa elimu juu ya athari za ukatili wa kijinsia, namna ya kupambana nao na nafasi ya wadau wote katika kupambana na ukatili huo.

Sehemu ya Kwanza inaelezea tafsiri, vyanzo vya ukatili wa kijinsia, maeneo ambayo ukatili wa kijinsia unaweza kutokea pamoja na watu wanaoweza kufanya ukatili wa kijinsia.

Sehemu ya Pili inahusu aina za ukatili wa kijinsia: kuwa ni ukatili wa kimwili, ukatili wa kisaikolojia, ukatili wa kingono na ukatili wa kiuchumi pamoja na mzunguko wa ukatili katika maisha ya mwanamke.

Sehemu ya Tatu inaelezea athari za ukatili wa kijinsia ambazo ni za; kisaikolojia, kimwili, kiuchumi na kingono.

Sehemu ya Nne inaelezea mahali pa kuweza kupata msaada wa haraka kwa wahanga wa ukatili wa kijinsia. Sehemu hizo ni pamoja na kituo chochote cha polisi, kwa mjumbe wa nyumba kumi (serikali za mitaa), kwenye kituo cha afya na pia kwa jirani.

Sehemu ya Tano inaelezea hatua mbali mbali zinazohitajika katika kutokomeza ukatili wa kijinsia zikiwamo hatua madhubuti zinazotakiwa kuchukuliwa na wadau mbali mbali wanaopambana na ukatili wa kijinsia.

SEHEMU YA KWANZA

2.0. UKATILI WA KIJINSIA

Ukatili wa Kijinsia ni nini?

Kulingana na maana iliyotolewa na Umoja wa Mataifa,

Ukatili wa kijinsia ni kitendo chochote anachofanyiwa mtu yeyote awe mwanamke, mwanaume au mtoto, kinacholenga kumuumiza kimwili au kiutu.

Ingawa ukatili wa kijinsia anaweza kufanyiwa mtu yeyote, kundi la wanawake na watoto ndio wahanga wakubwa wa ukatili wa kijinsia, hii inatokana na viashiria vifuatavyo:-

Viashiria vya nyanyaso kwa Wanawake

Vifuatavyo ni baadhi ya viashiria vya nyanyaso kwa wanawake:-

- Wanawake kupewa nafasi ya daraja la pili katika maamuzi.
- Majukumu ya shughuli za nyumbani mara nyingi ni ya wanawake peke yao.
- Wanawake wamewekewa mazingira ya kunyenyekea.
- Uwezo wa wanawake kiakili hupewa thamani ndogo.
- Wanawake hawatambuliki kama watafutaji wa chakula cha familia.
- Sheria nyingi huwabagua wanawake.
- Wanawake wanachukuliwa kama viumbe dhaifu kuliko wanaume.
- Wanawake wanatakiwa wawe wanyenyekevu hata pale wanapokosewa.
- Kwa kawaida wanawake ni wachuuzi wa bidhaa ndogo ndogo (wafanyibiashara wadogo).
- Thamani ya wanawake huchukuliwa kama ni ndogo.

- Wanawake wanatakiwa wakae nyumbani
- Wanawake wanawindwa kila mara.
- Mawazo ya wanawake juu yao wenyewe huongozwa na jinsi wanaume wanavyowafikiria.
- Mchango wa wanawake katika uchumi hautambuliki
- Uzazi ni shauri la wanawake
- Wanawake huchukuliwa kama raia wa daraja la pili katika jamii.
- Wanawake huchukuliwa kama chombo cha starehe.
- Wanawake ni wahanga watarajiwa wa ubakaji na ukatili wa aina tofauti tofauti.
- Wanawake wanabaguliwa kiuchumi.
- Wanawake wana nafasi “chache kuliko wanaume”.
- Taasisi za kijamii huwalea wanawake kwa kuwafanya au kuwapa majukumu ya kiusaidizi.
- Wanawake wana nafasi finyu katika nyanja mbalimbali za maendeleo.
- Wanawake hawana mamlaka juu ya miili yao.
- Wanawake wana mamlaka ndogo kuhusu maendeleo yao.
- Kazi za wanawake hazithaminiwi.
- Wanawake hulazimishwa kufanya mapenzi na wakubwa wao makazini.
- Wanawake hubaguliwa katika nafasi za uongozi.

Vitendo vya ukatili wa kijinsia (ukatili dhidi ya wanawake) ni pamoja na;

- Kupigwa
- Kubakwa
- Kulawitiwa
- Kulazimishwa kujamiiana
- Kutukanwa
- Kudhalilishwa kwa maneno, vitendo au ishara.
- Kukeketwa
- Kutelekezwa

Kisa Mkasa

Mama Martha ni mkazi wa kijiji kiitwacho Jua Kali.

Alimuozesha mtoto wake wa kike aitwaye Martha mwenye umri wa miaka 14 kwa kijana aitwaye Martin mwenye umri wa miaka 30.

Martin kila alipotaka kufanya tendo la ndoa ilikuwa inashindikana kwa sababu Martha alikuwa na maumbile madogo ukeni. Martin akaamua kumwita mama Martha na kumfokea kwa kuwa alimpa mke ambaye hawezi kufanya tendo la ndoa. Martin akanwagiza mkwewe kuwa achukuwe kiwembe ili aongeze sehemu ya kike ya Martha, ili iwe rahisi katika kumwingilia kimwili. Mama Martha akakataa kufanya hivyo. Martin akanwambia mkwewe kuwa arudi nyumbani kwake yeye atajua cha kufanya. Baada ya mama Martha kuondoka, Martin akachukua gunia na kumfunga Martha kisha akampiga mpaka akamuua.

Maswali

- Je, umeona nini katika kisa mkasa hiki?
- Je, ni aina gani ya ukatili aliofanyiwa?
 - (a) Martha?
 - (b) Mama yake?
- Je, unadhani ni kitendo cha ukatili kwa mama Martha kumuoza Martha angali mdogo? Toa sababu.

1.1. Chanzo vya Ukatili wa Kijinsia

Kwanini ukatili wa kijinsia unatokea?

Chanzo cha ukatili wa kijinsia ni hadhi ya chini anayopewa mwanamke katika jamii kutokana na mila na desturi potofu.

Ukatili wa kijinsia unasababishwa na mambo mbalimbali ikiwa ni pamoja na:-

- Umasikini
- Mfumo dume
- Maandiko ya vitabu vya dini
- Ulevi
- Ushirikina
- Imani potofu
- Mahari
- Mila mbovu
- Wivu wa kimapenzi
- Sheria mbovu
- Sera duni
- Elimu duni

Kisa Mkasa

Mama Kingo ni mjane. Mwaka mmoja baada ya kufiwa na mumewe walifika ndugu wa marehemu nyumbani kwake na kumuamuru kuwa arithiwe na mmoja wao. Mama Kingo alijaribu kupinga kitendo hicho lakini wazee wa kimila walikaa kikao na kumwambia kwamba asithubutu kukataa kwa maana laana ya ukoo itampata.

Mama Kingo alikubali kurithiwa kwa masharti kwamba hatashiriki tendo la ndoa na mrithi huyo. Siku moja alipokuwa nyumbani kwake alifika mrithi huyo huku akiwa ameshika panga kisha akambaka mama Kingo. Baada ya muda kadhaa mama Kingo alionekana kuwa ameambukizwa ugonjwa wa UKIMWI. Baadaye mama huyo alifariki dunia akiwa ameacha watoto watano wadogo ambao walimtegemea.

Maswali:

- Je, umeona nini katika kisa mkasa hiki?
- Je, unafikiri ni aina gani ya ukatili unaojitokeza?
- Je, nini chanzo cha ukatili uliouona?
- Je, kuna madhara yoyote ya ukatili wa kijinsia uliyoyaona?
- Una maoni gani juu ya kisa mkasa hiki?

1.2. Sehemu ambapo ukatili wa kijinsia unaweza kutokea

Ukatili wa kijinsia unaweza kutokea mahali gani?

Ukatili wa kijinsia unaweza kutokea mahali popote, kwa mfano:-

– Njiani

- Sokoni
- Barabarani
- Kazini
- Nyumbani
- Shuleni
- Hospitalini
- Gerezani
- Vituo vya polisi
- Vituo vya magari na kadhalika.

Kisa Mkasa

Kimu ni mwalimu wa shule ya Sekondari iitwayo Komoa. Yeye alikuwa anapendelea kutoa adhabu kwa wanafunzi wavulana na wasichana. Katika adhabu zake alikuwa anawaamuru wanafunzi hao wapandishe miguu ukutani huku wakielekeza vichwa vyao chini. Adhabu hizo zilikuwa zikifanywa mbele ya kundi la wanafunzi na yeye akiwepo. Hata hivyo inapotokea wanafunzi wa kike na wakiume kugombana, basi wanafunzi wa kiume huwakejeli na kuwatukana wanafunzi wa kike kwa kusema “nguo zenu za ndani tunazijua zikoje na hata mapaja yenu tunayajua yameumbwaje; mtatuambia nini nyie”. Vitendo hivi viliwafanya wasichana wengi wa shule ya Komoa kuishi katika mazingira magumu ya shule na hivyo kupelekea maendeleo mabaya ya masomo yao.

Maswali

Je, umeona nini katika kisa mkasa hiki?

Je, ni aina gani ya ukatili wa kijinsia umejitokeza?

Je, ukatili wa kijinsia unaweza kufanywa sehemu na watu gani?

Je, ukatili wa kijinsia unaweza kufanywa na watu gani?

Ni nini athari za ukatili wa kijinsia unaojitokeza katika kisa mkasa hiki?

1.3. Watu wanaoweza kufanya ukatili wa kijinsia

Ni nani anayefanya Ukatili wa Kijinsia na kwa nani?

Ukatili wa kijinsia unaweza ukafanywa na mtu yeyote kwa mtu yeyote kama ifuatavyo:

1. Wazazi kwa watoto au watoto kwa wazazi.
2. Walezi kwa watoto au watoto kwa walezi.
3. Waume kwa wake zao au wake kwa waume zao.
4. Waganga wa jadi kwa wateja wao
5. Ndugu wa karibu kwa wanawake na watoto au kinyume chake.
6. Walimu kwa wanafunzi au wanafunzi kwa walimu.
7. Mwijiri kwa waajiriwa au waajiriwa kwa mwajiri.
8. Wanawake kwa wanawake.
9. Wanaume wenye nguvu kwa wanaume wanyonge, na kadhalika.

SEHEMU YA PILI

2.0 AINA ZA UKATILI WA KIJINSIA

Kuna aina nyingi za ukatili wa kijinsia. Ukatili huo unaweza ukawekwa katika makundi yafuatayo:-

(1). **Ukatili wa kimwili**

Ukatili wa kimwili hujumuisha vitendo vifuatavyo:

- Kupigwa
- Kusukumwa
- Kunyang'anywa kitu kwa nguvu
- Kupigwa teke, kofi, ngumi n.k.

(2). **Ukatili wa Kisaikolojia**

Ukatili wa kisaikolojia unajumuisha vitendo vifuatavyo:-

- Kufokewa
- Kutukanwa
- Kutishiwa
- Kuaibishwa
- Kusingiziwa
- Kutuhumiwa
- Kutishiwa na silaha
- Kufuatiliwa kuliko kithiri
- Ghubu, na kadhalika.

(3). **Ukatili wa kingono ;**

Ukatili wa kingono ni pamoja na;

- Kubakwa
- Kushikwa sehemu za mwili bila ridhaa
- Kukosewa uaminifu
- Kufanyishwa ngono bila kinga na kadhalika.

(4). **Ukatili wa kiuchumi**

Ukatili wa kiuchumi hujumuisha mambo yafuatayo;

- Kutokuwa na sauti katika mali inayo kuhusu
- Kutomiliki mali inayo kuhusu
- Kufanyishwa kazi kwa malipo kidogo (mfano wa wasichana wa kazi za nyumbani)

2.2. **Mzunguko wa Ukatili katika Maisha ya Mwanamke**

Utotoni	Maumbile ya kike ambayo hayajakomaa na uwezo mdogo wa kutambua na kukataa matendo maovu ya ngono kumweka mtoto wa kike katika hatari kubwa ya maambukizi ya magonjwa ya zinaa pamoja na UKIMWI kutokana na kumdhalilisha kimwili na ukahaba wa utotoni.
Ujana	Maumbile ya kike ambayo hayajakomaa na kutokuwa na uwezo wa kupambana na matendo ya ulaghai kutoka kwa watu wazima au watu wa umri sawa huwaweka wasichana kwenye hatari ya maambukizi ya magonjwa ya zinaa pamoja na UKIMWI. Aidha kutokana na ubakaji na ngono ya kulazimishwa, ngono yenye msukumo wa kiuchumi na ukahaba wa kulazimishwa maisha ya wasichana huhatarishwa.
Umri wa Utu	Ukatili kati ya wapenzi, ubakaji wa kwenye ndoa,

Uzima na Uzazi	ukatili unaotokana na kukata tamaa na kukataa matumizi ya kinga dhidi ya UKIMWI na ukatili wa ukahaba ni hatari kubwa zinazomkabili mwanamke mtu mzima.
Umri wa Uzee	Mwanamke mzee au ajaza hupambana na ukatili unaotokana na kukosa sehemu ya usalama wa kiuchumi. Aidha katika baadhi ya sehemu ya nchi wanawake wazee hutuhumiwa kuwa wachawi na huweza kuuawa kikatili. Aidha vikongwe wakati mwingine hubakwa kutokana na imani za kishirikina.

SEHEMU YA TATU

3.0 ATHARI ZA UKATILI WA KIJINSIA

Baadhi ya athari za ukatili wa Kijinsia ni pamoja na:-

3.1 Kisaikolojia

- Kutokujiamini
- Kujisikia mnyonge
- Kujitenga
- Kujichukia
- Kusononeka
- Kujinyonga

3.2 Kimwili

- Maumivu ya mwili
- Kukosa baadhi ya sehemu za maumbile (ukeketaji)
- Ulemavu
- Kifo
- Kujifungua kwa taabu

3.3 Kiuchumi

- Umasikini uliokithiri
- Utegemezi
- Kupoteza rasilimali
- Kupoteza ajira

3.4 Kingono

- Kukithiri kwa watoto wa mitaani

- Kuenea kwa magonjwa kama UKIMWI, Kaswende, Kisonono na kadhalika.
- Kukosa elimu bora
- Kupata mimba zisizotarajiwa
- Kutoa mimba na kadhalika

SEHEMU YA NNE

4.0 SEHEMU ZA KUPATA MSAADA WA HARAKA KWA WAHANGA WA UKATILI WA KIJINSIA

Ni wapi kimbilio la haraka kwa wahanga wa ukatili wa kijinsia?

Wahanga wa ukatili wa kijinsia wanaweza kukimbilia sehemu zifuatazo kwa msaada wa haraka;

- kwenye kituo cha polisi
- kwa mjumbe wa Nyumba Kumi au serikali za mitaa.
- kwenye vituo vya afya
- kwa jirani

Hata hivyo utafiti uliofanywa na Shirika la Afya Duniani (WHO) mwaka 2005 katika mikoa ya Dar es salaam na Mbeya ulionyesha kwamba asilimia 60 ya wanawake wahanga wa ukatili wa kijinsia hawaendi kupata msaada katika mamlaka husika (Polisi, Afya, Serikali za Mitaa n.k) kwa sababu zifuatazo:-

- Mila na desturi za makabila zinawafanya wasichukue hatua dhidi ya waume zao.
- Kuogopa kupoteza mali za familia na watoto endapo wataachika.
- Kuogopa kuombwa rushwa na viongozi au watumishi wa mamlaka husika pale wanapotafuta haki zao.
- Kukosekana kwa faragha katika ofisi za mamlaka husika.
- Kuogopa kudhalilika au aibu.
- Uwepo wa lugha na kauli chafu za watumishi au viongozi wa mamlaka husika.
- Kuhukumiwa na watumishi au viongozi kabla ya kusikilizwa matatizo yao ya msingi yanayohusiana na ukatili wa kijinsia.

- Kutotunziwa taarifa au siri zao na watumishi ama viongozi wa mamlaka husika.
- Kuogopa vitisho kutoka kwa waganga wa jadi.
- Kukatishwa tamaa na mlolongo mkubwa katika kupata huduma, kwa mfano katika kupata Fomu ya Polisi namba 3 (PF3).

Kisa Mkasa

Sikujua alipigwa na mumewe na kuumizwa vibaya. Alienda kwenye ofisi ya Serikali za Mitaa ili apewe barua ya kwenda polisi. Mwenyekiti wa Serikali za Mitaa alikataa kuandika barua kwa madai kwamba mumewe Sikujua ni rafiki yake wa karibu wanayeshinda wote kilabuni hivyo akamshauri Sikujua wakayamalize nyumbani.

Sikujua akaamua kwenda polisi bila kujali ushauri wa Mwenyekiti wa Serikali za Mitaa. Alipofika kituo cha polisi hakupokelewa kwa lugha ya ukarimu. Mmoja wa maaskari akaanza kumfokea kwamba mume wake asingeweza kumpiga bila sahabu ya msingi labda kama atakuwa amemnyima unyumba. Polisi mwingine akadakia na kumwambia kwamba suala lake ni tatizo la kifamilia zaidi na hivyo alimshauri aende kwa mjumbe wa nyumba kumi wakasuluhishe tatizo lake.

Maswali

Je, umeona nini katika kisa mkasa hiki?

Je, ni aina gani ya ukatili uliyouona?

Je, mamlaka zilizowekwa kama kimbilio la wahanga wa ukatili wa kijinsia zinawajibika ipasavyo?

Je, hizi mamlaka zinatenda pia ukatili wa kijinsia?

Toa maoni nini kifanyike ili mamlaka hizi ziweze kutenda haki.

SEHEMU YA TANO

5.0 HATUA MBALIMBALI ZINAZOHITAJIKA KATIKA KUTOKOMEZA UKATILI WA KIJINSIA

Hatua Madhubuti zinazohitajika ni pamoja na;

1. Kuondoa sheria zote zinazolea na kuweka vikwazo katika vita dhidi ya ukatili wa kijinsia.
2. Kuunda Mahakama ya familia ili kushughulikia ukatili wa kijinsia.
3. Watekelezaji wa sheria – polisi mahakama na Majaji wazipe kipaumbele kesi za ukatili wa kijinsia.
4. Kutenga nafasi sawa katika vyombo vya maamuzi.
5. Uelewa zaidi kuhusu athari za ukatili wa kijinsia na njia za kupambana nao.
6. Kufanya ushawishi na utetezi katika matumizi mabaya ya Sheria ya Makosa ya Kujamiiana.
7. Haja ya kupashana taarifa za ukatili wa kijinsia na kutafuta ufumbuzi.
8. Kuzijengea uwezo mamlaka zinazoshughulikia wahanga wa ukatili wa kijinsia ikiwa ni pamoja na kuwaelimisha juu ya ukatili wa kijinsia.
9. Kutoa uelewa kwa jamii kutolichukulia suala la ukatili wa kijinsia kama mambo ya ndani ya familia.
10. Kutoendeleza mila na desturi potofu.
11. Kutokuamini imani za kishirikina.
12. Kujali utu na utashi wa mwanamke.